

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. IX. De signis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

aut ex *preterito tempore*, aut ex *conjuncto*, aut ex *sequenti* petere. Nec ulla res probari nisi ex alia potest: eaque sit oportet ¹ aut *major*, aut *par*. aut *minor*. Argumenta vero reperiuntur aut in quaestionibus, quæ etiam separatæ à complexu rerum personarumque spectari per se possint: aut in ipsa causa, cum invenitur aliquid in ea non ex communi ratione ductum, sed ejus judicii de quo cognoscitur, proprium. ² *Probationum* præterea omnium aliæ sunt *necessariæ*, aliæ *credibiles*, aliæ *non repugnantes*. ³ Adhuc, omnium probationum quadruplex ratio est, ut vel quia aliquid est, aliud non sit: ut, *dies est, nox non est*. vel quia est aliquid, & aliud sit: ut, *Sol est super terram, dies est*. vel quia aliquid non est, aliud sit: ut, *nox non est, dies est*. vel quia aliquid non est, nec aliud sit: ut, *non est rationale, nec homo est*. His in universum prædictis partes subjiciam.

¹ *Aut major.*] Hoc simpliciter non est intelligendum de loco comparationis, sed generaliter de omni re. argumentamur itaque à *majori*, ut à genere ad speciem: à *pari*, ut à specie ad proprium: à *minori*, ut à specie ad genus. *Idem.*

² *Probationum præterea.*] Paulo diversus Aristoteles. nam probationes aut necessarias ait, ex quibus fit *demonstratio*: aut probabiles, ex quibus *sylogismus dialecticus*: aut apparentes, ex quibus

sylogismus sophisticus. Fabius addit *non repugnantes*, quæ adhuc infirmiores sunt credilibus, ut, *verisimile est eum fecisse furtum qui in ædibus solus fuerit*. *Idem.*

³ *Adhuc omnium.*] Hæc divisio pertinet ad *argumentationes hypotheticas*, quæ ex quadruplicibus constant propositionibus, aut duabus affirmativis, aut duabus negativis, aut affirmativa & negativa, aut negativa & affirmativa. Porro solent rhetores multum argumentari *ex conditione*. *Idem.*

C A P. I X.

De signis.

Omnis igitur probatio artificialis constat aut *signis*, aut *argumentis*, aut *exemplis*. ¹ Nec ignoro plerisque videri *signa* partem argumentorum: quæ mihi separandi ratio hæc

Probationem artificialem dividit, *signa* ab *argumentis* distinguit, & eadem dividit: deinde eorum *præceptiones* subjungit. *signum* autem appellant quod sub sensum aliquem cadit, & ex se ali-

quid demonstrat. *Turneb.*

¹ *Nec ignoro.*] Cic. in *Topicis signa* adjunctis subjicit: *adjuncta* autem ad argumenta referuntur. *Idem.*

Z

1 Nec

hæc fuit prima, quod sunt pene ex illis inartificialibus, *Cruenta enim vestis, & clamor, & livor, & talia, sunt instrumenta, qualia tabula, rumores, testes:* ¹ nec inveniuntur ab oratore, sed ad eum cum ipsa causa deferuntur. ² Altera, quod *signa* sive indubitata sint, non sunt argumenta: quia ubi illa sunt, quaestio non est: argumento autem nisi in re controversa locus esse non potest: sive dubia, non sunt argumenta, ³ sed ipsa argumentis egent. ⁴ dividuntur autem in has primas duas species, quod eorum alia sunt (ut dixi) quæ *necessaria* sunt, quæ Græci vocant τεκμήρια: alia *non necessaria*, quæ σημεῖα. Priora illa sunt, quæ aliter habere se non possunt: quæ mihi vix pertinere ad præcepta artis videntur. ⁵ Nam ubi est signum insolubile, ibi ne lis quidem est. Id autem accidit, cum quid aut necesse est fieri, factumve esse, aut certe omnino non potest fieri, vel esse factum: ⁶ quo in causis posito, lis non est nisi facti. Hoc genus per omnia tempora perpensi solet. Nam & coisse

eam

¹ *Nec inveniuntur.*] Signa minus habent artis inventionem, argumenta majori constant artificio, proinde à signis separantur. *Idem.*

² *Altera quod.*] Multis displicet ista Fabii ratio, & imprimis Rodolpho Agricola. nam quanquam *signa indubitata* controversiam tollunt, tamen antequam orator ea proposuerit iudici, de re dubitari potest. & alioqui *argumenta* sunt quædam etiam *necessaria*, ut ἀποδείξεις. id est, *demonstrationes*, quæ tollunt omnem quaestionem. *Idem.* *Altera quod signa sive indubitata sint, &c.*] Vide Ger. Vossium Instit. Orator. lib. 1. cap. 3. pag. 21.

³ *Sed ipsa.*] Hæc quoque ratio Fabii non satis est firma: nam quemadmodum *signa verisimilia* aliis egent argumentis ad confirmationem, ita nonnulla quoque *argumenta* ita per se sunt *infirma*, ut aliorum egent ad iumentis. Vide Rodolphum lib. 1. Sed Fabium removere ab arte, ratione inventionis magis quam tractationis intelligendum est, ut supra

diximus. *Turneb.*

⁴ *Dividuntur autem.*] Hæc divisio ex 1. lib. Rhetor. Arist. est sumpta: quanquam Arist. *signa non necessaria* proprio nomine carere dixit. nam σημεῖον Aristoteli generale est ad omnia signa. τέτυκτο δὲ, τὸ μὴ ἀναγκασίον, τεκμήριον. τὸ δὲ μὴ ἀναγκασίον, ἀνάγκη ἐστὶν καὶ τῷ διαφορῶν. τεκμήριον vocat cum Fabio *signum necessarium*, Cic. *proprium rei notam*, Rodolph. *indicia*. *Idem.*

⁵ *Nam ubi est, &c.*] Vide censuram Agricola de hoc loco lib. 1. cap. 22.

⁶ *Quo in causis posito.*] Legendum videtur, *lis non est facti*. nam *signum indubitatum*, factum necessario probat, ut non supersit conjecturae locus, cum tamen esse possit quaestio juris. quod si hanc sequamur lectionem, sensus erit huiusmodi, ut possit aliquando *status* esse *conjecturalis* vel de persona, quanquam factum indicarit signum, vel de *facto*, quanquam signum indicarit personam. *Turneb.*

I Ubi

eam cum viro, quæ peperit, quod est præteriti: & fluctus esse, cum magna vis venti in mare incubuit, quod conjuncti: & eum mori, cujus cor est vulneratum, quod futuri, necesse est. Nec fieri potest ut ibi sit messis, ¹ ubi satum non est: ut quis Romæ sit, cum est Athenis: ut sit ferro vulneratus, qui sine cicatrice est. ² Sed quædam & retrorsus idem valent, ut vivere hominem, qui spirat: & spirare, qui vivit. Quædam in ³ contrarium non recurrunt. ⁴ Nec enim quia movetur qui ingreditur, idcirco etiam ingreditur, qui movetur. Quare potest & coisse cum viro, quæ non peperit: & non esse ventus in mari, cum esset fluctus: nec utique cor ejus vulneratum esse qui perit: ac similiter satum fuisse potest, ubi non fuit messis: fuisse Romæ, qui fuit Athenis: nec fuisse ferro vulneratum, qui habet cicatricem. ⁵ Alia sunt signa non necessaria, quæ εἰσῆτα Græci vocant: quæ etiam si ad tollendam dubitationem sola non sufficiunt, tamen adjuncta cæteris, plurimum valent. Signum vocant (ut dixi) σημεῖον, quanquam id quidam indicium, quidam vestigium nominaverunt, per quod alia res intelligitur, ut per sanguinem cædes. At quia sanguis vel ex hostia resperxisse vestem potest, vel è naribus profluxisse: non utique qui vestem cruentam habuerit, homicidium fecerit. Sed ut per se non sufficit, ita cæteris adjunctum, testimonii loco dicitur, si inimicus, si minatus ante, si eodem loco fuit: quibus signum cum accessit, efficit ut quæ suspecta erant, certa videantur. ⁶ Alioqui sunt

¹ Ubi satum.] Non solum hæc referri possunt ad signa, verum etiam ad argumentatum à causis, tum ab effectu, tum à loco. ponuntur autem exempla à Fabio de impossibilibus, ut antea de necessariis. Idem.

² Sed quædam.] In quibusdam argumentamur à signo ad signatum, & à signato vicissim ad signum, sed id in admodum paucis, quæ necessaria sunt, inseparabilia, & æquata. Idem.

³ Contrarium.] Ἀντισπέροντα.

⁴ Nec enim, quia.] Non videtur argumentum esse à signo, sed à specie ad genus. Porro argumentatio est mala quæ

est à genere ad speciem affirmative. Turneb.

⁵ Alia sunt signa.] Quædam signa appellantur εἰσῆτα, quasi tu dicas levia & vulgaria, illa à Cic. vocantur verisimilia, à Rodolpho consentanea. ea sunt hujusmodi uti verisimiliter & credibiliter rem probent, non tamen necessario. quanquam hoc loco quidam εἰσῆτα legunt, quæ verisimilia dicuntur, de quibus Fabius agit capite sequenti. Idem.

⁶ Alioqui sunt.] Nonnulla sunt signa quæ ex se ipsis varias res indicant. illis igitur & actor & defensor pro utilitate causæ suæ in eadem controversia uti potest. Idem.

sunt quædam signa utrique parti communia, ut *livores*, *tumores*. Nam videri possunt & *veneficii*, & *crudelitatis*. Et *vulnus in pectore*, sua manu, & aliena perisse dicentibus in æquo est. Hæc perinde firma habentur, atque extrinsecus adjuvantur. Eorum autem quæ signa sunt quidem, sed non necessaria, genus ¹ *Hermagoras* putat, *non esse virginem* ² *Atalantam*, quia cum juvenibus per sylvas vagetur. Quod si receperimus, vereor ne omnia ³ quæ ex facto ducuntur, signa faciamus. Eadem tamen ratione qua signa, tractantur. *Nec mihi videntur Areopagite cum damnaverunt puerum coturnicum oculos eruentem, aliud judicasse, quam id signum esse perniciosissimæ mentis, multisque malo futuræ, si adolevisset.* ⁴ Unde *Spurii Melii*, *Marcique Manlii popularitas, signum aetati regni est existimatum*. Sed vereor ne longe nimium nos ducat hæc via. Nam si est signum adulteræ, lavari cum viris, erit & convivere cum adolescentibus, deinde etiam familiariter alicujus amicitia uti: ut fortasse corpus vulsum, fractum incessum, ⁵ vestem muliebrem, dixerit mollis & parum viri signa, sicui (⁶ cum signum id proprie sit, quod ex eo de quo quæritur, natum sub oculos venit) ut sanguis è cæde, ita illa ex impudicitia fluere videantur. Ea quoque quæ quia plerunque observata sunt, vulgo signa creduntur, ut prognostica,

¹ *Hermagoras.*] Hermagoras attributa personæ inter signa connumerari voluit. *Pithæus*.

² *Atalanta.*] *Atalanta* virgo fuit præstantissima venatrix, à Melegro adamatata, & ab eo Calydonii apri capite donata. Hoc signum potest vocari à consuetudine, quod tamen maxime dubium est, & vix meretur signi nomen. non enim sequitur, *virum esse bonum, si cum bonis versetur*. neque *Atalantam virginem non esse*, quia cum juvenibus vagetur. *Turneb.*

³ *Quæ ex facto.*] Nam ea sola quæ ex facto ducta sub aliquem sensum cadant, signa vocantur. *Idem*.

⁴ *Unde Spurii.*] In annonæ caritate *Spurius Melius* eques Pop. Romano frumentum est largitus. at *M. Manlius* nexos & obratos passim solvebat, & ære alieno liberabat. *Idem. Unde Spurii.*] Liv. lib. ab urbe condit. 4. & 5.

⁵ *Vestem muliebrem.*] Vide Lud. Cressollium Vocat. Autumnal. lib. 3. cap. 29. sect. 2. p. 644.

⁶ *Cum signum id.*] Cum sint ea proprie signa quæ ex aliquo orta sub oculos cadunt, superiora signa non erunt. cum tamen more signi ex se ipsis aliquid ostendant, quandam cum signo habebunt similitudinem, neque aliquis magnopere peccaverit qui signa esse dixerit. *Turn.*

¹ *vento rubet aurea Phœbe :*

Et cornix plena pluviam vocat improba voce :

si cauffas ex qualitate cœli trahunt, sane ita appellentur.

² Nam si *vento rubet Luna*, *signum venti est rubor*. Et si, ut idem poëta colligit, densatus & laxatus aër facit ut sit inde ille avium concentus, idem sentiemus. Sunt autem signa etiam parva magnorum, ut vel hæc ipsa cornix. *Nam majora minorum esse nemo miratur.*

¹ *Vento, &c.*] Georg. 1.

² *Nam si vento.*] Fabius existimat *signa illa prognostica*, quorum certa est aliqua causa, pro signis habenda esse: nam pleraque sunt quæ à rusticis obser-

vantur non stabilia, cum præsertim non pendeant à qualitate aliqua cœli atque ratione: proinde illa pro signis non habenda. *Turneb.*

CAP. X.

De argumentis.

Nunc de ¹ *argumentis*. Hoc enim nomine complecti-^{IO} mur omnia quæ Græci *ἐπιχειρήματα, ἐπιχειρήματα, ἀποδείξεις* vocant: quanquam apud illos est aliqua horum nominum differentia, etiam si vis eodem fere tendit. Nam *enthymema* (quod nos *commentum* sane aut *commentationem* interpretamur, quia aliter non possumus, Græco melius usuri) unum intellectum habet, quo ² omnia mente concepta significat, sed nunc de eo non loquimur: alterum, quo sententiam cum ratione: tertium, quo certam quandam argumenti conclusionem, vel ex consequentibus, vel ex repugnantibus: quanquam de hoc parum convenit. ³ Sunt enim qui

¹ *Argumentis.*] *Argumenta* Fabius appellat rationes probationem præstantes, quibus aliud ex alio probatur. *Argumentis* subjicit *enthymema*, *epicheirema*, *apodixin*: quanquam revera ista non tam sunt *argumenta*, quam *argumentationes*, in se ipsis *argumenta* continentes. *Turneb.*

² *Omnia mente concepta.*] Idem quoque testatur Cic. in *Topicis*, qui scribit omnem sententiam *enthymema* appella-

ri. Hermogenes nomine *enthymematis* appellat *confirmationem ergastæ*, quæ fit à circumstantiis per comparationem. *Idem.*

³ *Sunt enim qui.*] Ex triplici *enthymematis* ratione, ultima magis proposito propria est. Cic. in hac opinione esse videtur in *topicis*. ait enim, illa quæ ex contrariis sunt conclusa, per excellentiam sola appellari *enthymemata*, ut Homerus propter excellentiam com-
mune